

KIELELLINEN JA KUVALLINEN RAKENNE RAKENTAMA- MASSA PROPAGANDATARROJEN GENREÄ

Rae Waala
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Rae Waala	
Työn nimi Kielellinen ja kuvallinen rakenne rakentamassa propagandatarrojen genreä	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Toukokuu 2021	Sivumäärä 32 sivua + liitteet (6 sivua)
Tiivistelmä <p>Tämä kandidaatintutkielma tarkastelee julkisilta paikoilta löytyviä propagandatarroja kielellisen ja visuaalisen rakenteen näkökulmasta. Tutkielma pyrkii selvittämään, minkälaisista rakennejaksoista tarrat rakentuvat ja miten rakennejaksot järjestäytyvät toisiinsa nähden sekä miten tarrojen visuaalisen sommitte- lun valinnat vaikuttavat tarrojen viestintään. Näin ollen tutkielman teoriapohja perustuu vahvasti raken- nekeskeisen genretutkimuksen teoriaan, tarkemmin sanottuna rakennepotentiaaliteoriaan, mutta myös- kin visuaalisen suunnittelun kieliopin teoriaan.</p> <p>Tutkimuksen aineistoksi valitut 45 tarraa kerättiin aikavälillä 13.5.2020–13.4.2021 pääosin Jyväskylässä, mutta myös muista kaupungeista. Tutkielma suoritettiin laadullisen tapaustutkimuksen periaattein. Ana- lyysin myötä propagandatarrojen todennäköisiksi rakennejaksoiksi osoittautuivat iskulause- ja kuvajak- sot, jotka esiintyivät lähes kaikissa aineiston tarroissa. Valinnaisiksi rakennejaksoiksi osoittautuivat yh- teystiedot-jakso ja lisätiedot-jakso, joista yhteystiedot-jakso oli yleisempi esiintyen yli puolessa tarroista, kun taas lisätiedot-jakso esiintyi vain parissa tarrassa. Jaksojen väliseksi järjestykseksi määrittyi seuraava: keskisimpänä iskulause-jakso, jonka välittömässä läheisyydessä oli kuva-jakso ja mahdollisesti myös lisä- tiedot-jakso, ja viimeisenä ja yleensä kaikkein ei-keskisimmällä paikalla sijaitsi yhteystiedot-jakso.</p> <p>Tarrojen visuaalisen rakenteen käytännöissä näkyi vaihtelua aihepiiristä toiseen. Tämä konkretisoitui esim. siten että eläinoikeustarrat asettivat keskisimmälle paikalle totena esitetyt eläinten olot, kun taas poliittisemmat tarrat asettivat keskiseksi myymänsä ideologisen unelman. Tarrojen sommittelukeinoihin vaikutti lisäksi tarrojen muoto, joka sai esim. pyöreiden tarrojen suosimaan yhden elementin, yleensä symbolin, keskittämistä huomionherättäjäksi. Pyöreät tarrat hyödynsivät myös muun muotoisia tarroja enemmän kehystystä, jonka myötä syntyi mm. vaikutelma siitä, että tarran asettanut organisaatio pyrki ottamaan etäisyyttä iskulauseiseensa.</p>	
Asiasanat – genre, tarrat, semiotiikka, multimodaalisuus, propaganda	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	AIEMPI TUTKIMUS	3
3	TEORIA	5
	3.1 Systemis-funktionaalinen kielioppi.....	5
	3.2 Rakennepotentiaalmalli	6
	3.3 Multimodaalinen teksti sosiosemiotisessa kehyksessä.....	8
	3.4 Visuaalisen suunnittelun kielioppi.....	9
	3.4.1 Sommittelu.....	9
	3.5 Propaganda	11
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	13
5	ANALYYSI	16
	5.1 Todennäköiset rakennejaksot	16
	5.11 Iskulause-jakso	17
	5.12 Kuva-jakso.....	18
	5.2 Valinnaiset rakennejaksot	19
	5.21 Yhteystiedot-jakso.....	19
	5.22 Lisätiedot-jakso.....	19
	5.3 Rakennejaksojen järjestys.....	20
	5.4 Sommittelu	21
	5.4.1 Vasen-oikea	21
	5.4.2 Alas-ylös	22
	5.4.3 Keskus-marginaali.....	23
	5.4.4 Keskisyys.....	25
	5.4.5 Kehystys	26
6	LOPUKSI.....	28

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni propagandatarroihin heräsi keväällä 2020, kun olin päättänyt alkaa analysoimaan päivittäin kohtaamiani tekstejä entistä kriittisemmin koronaviruspandemian myötä syntyneen disinformaation ja misinformaation varalta. Tämän kriittisen linssin kautta havaitsin kuitenkin myös ensi kertaa sellaisia tekstejä, jotka olivat koko ajan olleet tekstiympäristössäni, mutta joita en ollut koskaan pysähtynyt tarkastelemaan tarkemmin. Yksi näistä uusista tekstityypeistä oli katukuvassa näkyvät tartrat, joita kutsun tässä tutkielmassa propagandatarroiksi. Kun olin riittävän monena päivänä kävellyt tyypillisiä reittejäni ja havainnut yhä lisää tarroja, halusin selvittää, minkälaista tutkimusta näistä tarroista oli tehty. Yllätyksekseni en onnistunut löytämään suomalaista tai ulkomaista tutkimusta, joka olisi perehtynyt tarroihin kielitieteellisestä tai viestinnällisestä näkökulmasta, ja tämän rajauksen ulkopuoleltakin löytyi vain yksi tutkimus, joka oli tutkinut tarroja yhtenä Thaimaan nykykulttuurin muotona. Tarroja mahdollisesti koskee siis merkittävä tutkimusaukko niin kielitieteellisessä kuin myös suomalaisessa kontekstissa.

Tutkimusaukon lisäksi pidän propagandatarroja kiinnostavina niiden vaikuttamispyrkimysten sekä kielellistä ja kuvallista tekstiä yhdistelevän muodon, eli multimodaalisuuden johdosta. Äidinkielenopettajaopiskelijana koen, että kielentutkimuksen, -opettamisen ja -oppimisen konteksteissa sekä vaikuttavat tekstit että multimodaalisuus ovat näkökulmia, joita käsitellään taajaan. Opetussuunnitelmassa nämä näkökulmat liittyvät edelleen monilukutaidon, ja erityisesti kriittisen lukutaidon, piiriin. Siksi pidänkin erikoisena, että aineistoa, jota voitaisiin lähestyä näistä molemmista olennaisista ja alati pinnalla olevista näkökulmista, ei ole aiemmin huomioitu.

Tämän tutkielman tarkoitus on täyttää ylläesiteltyjä tutkimusaukkoja ja tarjota kuvaus propagandatarroista aineistona lähtöpisteeksi tätä seuraaville tutkimuksille. Arvelin perustelluksi lähtötason kuvaukseksi genretutkimuksen, jolla voidaan hahmotella propagandatarrojen genreen kuuluvia lainalaisuuksia ja edelleen edetä

määrittelyyn propagandatarran olemuksesta. Tutkielman strategiaksi määrittyi laadullinen tapaustutkimus, jonka myötä voidaan tuottaa tietoa propagandatarrojen kielellisistä ja kuvallisista piirteistä. Tämän selvittämisessä hyödynnän systeemifunktionaalista kielioppia sivuavaa rakennepotentiaalimallia sekä visuaalisen suunnittelun kielioppia. Tutkielmani rakentuu hypoteesille siitä, että tarra-aineisto on luokiteltavissa propaganda-käsitteen alle sillä perusteella, että tarrat myyvät lukijalle arvoja ja ideologioita viestejä eivätkä tuotteita tai palveluja ja eivät siten kuulu mainosgenren alaisiksi.

Tutkimuskysymyksiksi valitsin:

- 1) Mitä todennäköisiä ja valinnaisia rakennejaksoja propagandatarroissa on?
- 2) Minkälainen rakennejaksojen keskinäinen järjestys on?
- 3) Minkälainen tarrojen visuaalinen rakenne on ja miten se vaikuttaa merkityksenvälitykseen?

Tutkimuskysymyksistä ensimmäinen ja toinen perustuvat rakennepotentiaaliteoriaan, ja kolmas visuaalisen suunnittelun kieliopin esitykseen sommittelusta, joita molempia tulen esittelemään tarkemmin teorialuvussa. Valitsin nämä tutkimuskysymykset siitä syystä, että ensimmäinen ja toinen tutkimuskysymys keskittyvät erityisesti tarrojen kieleen, kun taas kolmas tutkimuskysymys painottaa visuaalisia seikkoja huomioiden myös multimodaalisuuden kokonaisuutena. Näin pyrin luomaan sekä kielen että visuaalisuuden huomioivan esityksen tarrojen multimodaalisesta rakenteesta. Tutkielmani kannalta hyödyllistä on lisäksi se, että ensimmäinen ja toinen kysymys keskittyvät rakennepotentiaaliteorian kannalta ydinasioihin, ja niiden myötä on mahdollista luoda rakennekuvaus tekstien genrestä, kuten myöhemmin teorialuvussa tulen vielä esittämään (Heikkinen & Voutilainen 2012: 25). Koska rakennekuvauksen hahmottuminen yllä olevin kysymyksin viittaa rakennepotentiaaliteorian mukaan yhtenäiseen genreen, voidaan lisäksi luoda esitys siitä, minkälaiselta propagandatarrojen genre näyttää rakennenäkökulmasta.

2 AIEMPI TUTKIMUS

Yrittäessäni etsiä aiempaa tutkimusta propagandatarroista viestinnän – tai kielentutkimuksen – alueilta jouduin toteamaan, että joko tutkimuksia ei ole tehty tai toteutetut tutkimukset ovat joko niin uusia, pieniä tai vaikeasti löydettäviä, etten saavuttanut niitä tiedonhaullani. Laajennettuani hakua nimenomaan propagandatarroista tarroja koskevaan rakennepohjaiseen ja kielitieteelliseen tutkimukseen löysin Al-Momanin ym. (2017) Jordaniassa tehdyn korpusavusteisen tutkimuksen, jossa selvitettiin puskuritarrojen rakennekuvioita. Kyseinen tutkimus oli tutkijoiden mukaan ensimmäinen, joka lähestyy puskuritarroja rakennenäkökulmasta (Al-Momani ym. 2017: 91). Pidän tutkimusta omaa tutkielmaani sivuavana, sillä tutkimuksessa tutkittiin kuskien tapoja välittää tarrojen kautta mielipiteitään, asenteitaan ja uskomuksiaan rakennenäkökulmasta, sillä tässäkin tutkielmassa aineistoa lähestytään rakennenäkökulmasta selvittäen siten tapoja viestinvälitykseen ja genren rakentumiseen (Al-Momani ym. 2017). Erottavana tekijänä on kuitenkin se, että Al-Momanin ym. (2017) tutkimuksessa tutkitaan puhtaasti tarrojen kielellisiä seikkoja esim. lausetyyppejä, lauseiden kompleksisuutta sekä tempusta, kun omassa tutkielmassani näkökulma taas nojaa multimodaaliseen lähestymiseen, jossa tekstit nähdään omina jaksoinaan vaikuttamassa toisiinsa.

Toinen omaa aihettani sivuava tutkimus oli johdannossa mainittu kulttuurintutkimuksen kentällä tehty tutkimus populaarikulttuuriaiheisten tarrojen, ja yleisesti tarraiteen, semiotiikasta Thaimaassa (Konstanz: 2017). Tiivistelmän mukaan tutkimuksessa tarkasteltiin tarrojen tyyppejä ja siten pyrittiin ymmärtämään paremmin kansallista psyykettä ja nykykulttuuria sekä tarroja itseilmaisumuotona maassa, jossa sensuuri vaikuttaa kansalaisten itseilmaisun mahdollisuuksiin (Konstanz: 2017). Valitettavasti tutkielmaa ei löytynyt muuten kuin maksumuurin takaa, joten en tule käsittelemään sitä tiivistelmän lisäksi enempää. Vaikka kyseinen tutkimus olisi voinut tarjota arvokasta tietoa jo tehdystä tutkimuksesta, en pidä sen puuttumista huomattavan ongelmallisena, sillä kyseisen tutkimuksen ala kulttuurintutkimuksena ja näkökulma

lienevät riittävän poikkeavat, että eivät välttämättä olisi vastanneet kielentutkimuksen kysymyksiin tarroista aineistosta.

Kolmantena aiempaa tutkimusta koskevana oleellisena seikkana pidän laajaa mainoksiin kohdistunutta tutkimusaluetta ja -perinnettä, jota on harjoitettu myös kielitieteen kentällä. Nähdäkseni propaganda ja mainokset vaikuttavat, karkeasti arkitiedon perusteella, suhteellisen samankaltaisilta genreiltä – molemmat pyrkivät aiheuttamaan muutoksen lukijan käytöksessä vaikuttamalla lukijan käsityksiin maailmasta. Nämä kaksi käsitettä ovat joidenkin tutkijoiden mielestä niin lähellä toisiaan, että niiden eroja on myös pohdittu, tutkittu ja joissain tapauksissa myös päätelty, että ajoittain mainonnan ja propagandan erot eivät ole kirkkaasti määriteltävissä (Gardeström 2017). Näin ollen suhtaudun kielellistä ja kuvallista tekstiä sisältävien staattisten mainosten (vrt. liikettä sisältävät mainosvideot) tutkimukseen tätä tutkielmaa lähenevänä tutkimuksena. Eräässä kielellistä ja kuvallista tekstiä sisältävää painettua mainosta käsittelevässä tutkimuksessa havaittiin kielen ja kuvien keskinäinen vuorovaikutus tehokkaaksi ratkaisuksi mainoksen merkityksenmuodostumisprosessissa (Nugroho 2009: 70). Tämän perusteella voisi odottaa, että myös propagandatarrat hyödyntäisivät strategisesti multimodaalisuutta tarkoituksenaan muodostaa eri modaalisista elementeistä koostuva ja mahdollisimman yhtenäinen sekä tarkoitusperiä palveleva kokonaisuus ja viesti.

3 TEORIA

3.1 Systemis-funktionaalinen kielioppi

Tutkielmani rakentuu pitkälti systemis-funktionaalisen kieliopin viitekehyksen ja sitä sivuavan rakennepotentiaaliteorian varaan. Systemis-funktionaalinen kielioppi (usein lyhennetty englanninkielisessä kirjallisuudessa SFL tai suomenkielisessä SF) perustuu tiettyyn filosofiseen käsitykseen kielen roolista ja luonteesta (Bateman 2017: 14, Shore 2012: 131). Tämän filosofisen käsityksen mukaan kielen tarkastelussa tulisi erityisesti huomioida kielenkäyttötilanteelle ominaiset tavat käyttää kieltä (Shore 2012: 131). Funktionaalisuus-termi teorian nimessä jo viittaa teorian käsitykseen siitä, että SF:ssä funktionaalisuus ei nähdä pelkästään kielenkäyttönä, vaan kielen ominaisuutena (Halliday & Hasan 1985: 17). Jotta funktionaalisuutta voidaan tarkastella, SF-teoria on lisäksi kiinnostunut kielestä kontekstissaan. Teorian mukaan vasta kun konteksti on huomioitu kielen analyysissä, voidaan erotella kontekstinsisäisiä mahdollisuuksia, joita kielenkäyttäjillä on. Nämä mahdollisuudet edelleen nähdään resursseina, jotka toimivat kielisysteemin sisällä vuorovaikutuksessa keskenään. (Bateman 2017: 14–16.) Shoren mukaan (2012: 131) juuri SF-teorian kontekstikeskeisyys on muodostanut SF-teoriaan vahvan pohjan kielenkäytön lajin analysointiin.

Mikäli SF-teoriaa tarkastelisi kokonaisuudessaan, havaitsisi nopeasti, että SF-teorian sisällä on vaikuttanut useita teoreetikkoja, jotka kukin lähestyvät tekstiä, genreä ja kieltä toisiaan täydentävistä lähtökohdista mutta myös keskenään kilpailevilla malleilla ja siten edelleen termistöllä. SF-teorian viitekehyksessä voidaan tarkastella mm. rekisteriä (eli kielen toimintaa, osallistujarooleja, ilmenemismuotoa), kielen metafunctioita (eli kuinka kieli muotoutuu tehtäviensä ympärillä) ja rekisterin/genren rakentumista, joista viimeisimpään tulen keskittymään tässä tutkielmassa (Shore 2012: 134–153).

Täydellisen kokonaisvaltaista kuvausta SF-teoriasta siksi lienee mahdotonta, ja myös tarpeetonta, rakentaa yhden tutkielman teoriaosuuteen, ja siksi keskitynkin

tutkielmani kannalta olennaisimpiin tutkijoihin, eli M.A.K. Hallidayhyn ja Ruqaya Hasaniin. Näistä kahdesta tutkijasta Halliday on ollut oppilaana kielitieteen professori J.R. Firthillä, jonka kehittämällä ajatuksilla mm. tilannekontekstista on ollut suuri vaikutus SF-teorian kehitykselle (Shore 2012: 132). SF-teorian eriytyemisestä juontuva huomattava haaste piilee kuitenkin vaihtelevassa termistössä, kun viitataan genreen. Halliday esimerkiksi käyttää rekisterin käsitettä, tämänkin tutkielman merkittävänä lähdeoteksena olevassa, teoksessa nimeltä *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective* (1985). Samaisessa teoksessa Hasan kuitenkin käyttää termiä *genre*, vaikka onkin Shoren (2012: 150) mukaan tuoreemmissa julkaisuissaan alkanut käyttää rekisterin käsitettä *genre* sijasta. Tässä tutkielmassa käytän kuitenkin termiä *genre* viitatessani teksteihin, joita voitaisiin toisissa tutkielmissa ja tutkimuksissa kutsua esim. termeillä tekstilaji tai rekisteri.

3.2 Rakennepotentiaalimalli

Genre (skemaattinen) rakennepotentiaali (*generic structure potential*, usein lyhennetty GSP) on Hasanin kehittämä teoreettinen viitekehys sekä esitystapa, jonka avulla tekstin kokonaisjäsentelyä voidaan analysoida ja esittää (Shore 2012: 150, Mäntynen 2006: 48). GSP on kiinnostunut tekstin sisäisistä pakollisista ja vaihtoehtoisista elementeistä sekä niiden keskinäisestä järjestyksestä, joiden nähdään riittävän genreä tunnistamiseen ja määrittelyyn (Halliday & Hasan 1985: 54, 63). Hasanin rakennepotentiaalimallin näkemyksen genreä voikin tiivistää siten, että pakolliset elementit määrittävät tekstin genreä, ja elementtien tulee olla tietyssä järjestyksessä toisiinsa nähden, jotta teksti voidaan lukea kokonaisuutena ja eheänä (Halliday & Hasan 1985: 61). Mäntynen tulkinnan mukaan (2006: 48–49) Hasan sanoo (1984: 54), että nämä elementit, eli rakennejaksot, tulee tunnistaa semanttisesti, vaikkakin Mäntynen lisää Hasanin itse hyödyntävän osittain lisäksi kielellisiä kriteerejä niiden tunnistamisessa.

Hasan lähestyy siis genreä rakennenäkökulmasta, jonka mukaan jokaisesta genreä on havaittavissa yksittäisiä jaksoja, joilla on oma funktionsa, ja jotka yhdessä

rakentavat genren sellaisena kuin se tunnetaan (Heikkinen & Voutilainen 2012: 25). Näin ollen yhtä lailla japanilaisen teatteriesityksen kuin myös banaanien ostotilanteen rakentavat osaset voidaan määritellä ja eritellä rakennejaksoiksi, joiden pohjalta muut genreen kuuluvat tekstit voidaan tunnistaa samaan genreen kuuluviksi (Halliday & Hasan 1985: 53–54).

Valitsin Hasanin rakennepotentiaalimallin erityisesti siitä syystä, että Hasanin mukaan (1985: 61) pakollisten jaksojen tunnistaminen riittää genren määrittelyksi. Tästä syystä voisi odottaa, että rakennepotentiaalimallia hyödyntäen voisi selvittää, millä tavoin genre rakentuu rakenteellisesti propagandatarroissa ja muodostavatko ne edes rakenteellisesti genreä. Tulee kuitenkin lisäksi huomioida, että rakennepotentiaalimallin valinta teoreettiseksi viitekehyyksiksi edelleen ohjaa ja rajaa tutkielmani lähestymistä genretutkimukseen siten, että rakennenäkökulma painottuu. Toinen oleellinen huomio on, että sovellan Hasanin kielellisiin teksteihin luotua teoriaa myös kuvallisiin teksteihin, joten tutkielma lienee myös haastavan teoriaa kokeilemalla, kykeneekö teoria vastaamaan nykyaikana yhä yleistyvien multimodaalisten genrejen tunnistamisen haasteisiin. Lisäksi hyödynnän tutkielmassa avustavana metodina semantiikkatutkimuksessa hyödynnettyä prototyyppi-teoriaa rakennejaksojen tunnistamisessa. Prototyyppiteoriassa konseptien nähdään organisoituvan perheyhtäläisyyksien perusteella siten, että mitä enemmän samanlainen konsepti on prototyypin kanssa, sitä enemmän se nähdään samaan kategoriaan kuuluvaksi. (Taylor 2006: 238–240, Aerts ym. 2016.) Prototyyppi-teorian hyödyntämisen myötä rakennepotentiaaliteoria muovautuu siten, että sen sijaan että määrittelisin rakennejaksot erityisen tarkasti, aionkin hahmotella ja muodostaa prototyyppisen mallin siitä, minkälaisena rakennejaksot tässä genressä näyttäytyvät.

3.3 Multimodaalinen teksti sosiosemioottisessa kehityksessä

Nykyään tekstien multimodaalisuus on seikka, joka lienee kasvavissa määrin kiinnostavan kielen ja kuvien tutkijoita, sillä siitä on syntynyt lähes erottamaton osa nykyihmistä ympäröivää semioottista maisemaa (Kress & van Leeuwen 2006: 17). Näin ollen käsitys multimodaalisuudesta onkin kehittynyt siten, että sen sijaan, että multimodaalisuuteen suhtauduttaisiin pelkästään tekstin ja kuvan piirteinä, eräänlaisena siltana näiden kahden moodin välillä, multimodaalisuutta voidaankin pitää raameina kuvalle ja tekstille. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lehteä lukiessa lehden sivulla oleva kuva ja kuvateksti nähdäänkin yhtenä *integroituna* tekstinä eikä kahtena multimodaalisesti linkittyneenä tekstinä (Kress & van Leeuwen 2006: 177). Tämän vuoksi tässä tutkielmassa tarran tekstit riippumatta siitä, onko kyse arkikielellisesti kuvatusta kuva-osiosta tai kielellisestä teksti-osiosta nähdään muodostavan keskenään kokonaisen integroidun tekstin. Tässä vaiheessa on tärkeää tehdä selväksi, että kirjoitettu kieli on luontaisesti visuaalista ja kuvallista, ja tästä syystä on ongelmallista rajata tarran visuaalisuuden analysointi ainoastaan siihen osioon, jonka me representoivan luonteen vuoksi tunnistamme kuvaksi. Tämä seikka huomioidaan myös tutkielmani analyysivaiheessa. Tämän vuoksi nimitän analyysissäni kirjoitettua visuaalista tekstiä kielelliseksi tekstiksi, ja graafisesti suunniteltua kuvaa kuvalliseksi tekstiksi, eli katson molempien kuuluvan yläkäsitteen *teksti* alaisiksi.

Näiden huomioiden jälkeen voinee syventyä sosiosemioottiseen teoriaan, johon tutkielman visuaalinen teoria nojautuu. Tutkielmani hyödyntämän, ja alla edelleen pidemmälti selvitetyn Kressin ja van Leeuwenin visuaalisen suunnittelun kielioppi, rakentuu mm. Hallidayn SF-teorian yleisen semiotiikan rakenteille (Kress & van Leeuwen 2006: vii). Kress (2010: 54) määrittelee ensin semiotiikan yksiköksi merkin, jotka puolestaan saavat alkunsa (semioosin) vuorovaikutustilanteissa. Sosiosemioottinen teoria keskittyykin vuorovaikutuksessa muodostuviin merkityksiin (Kress 2010: 54). Lisäksi Kress tarkentaa sosiosemiotikan palvelevan erityisesti moodin asettelun analysointia ja sen luomia merkityksiä (Kress 2010: 60).

3.4 Visuaalisen suunnittelun kielioppi

Kressin ja van Leeuwenin mukaan (2006: 1) heidän kehittämänsä visuaalisen suunnittelun kielioppi pyrkii mukailemaan kielellistä kielioppia siten, että he haluavat teoksessa kuvata, miten visuaalisesti kuvatut elementit yhdistyvät keskenään merkityksenluontitapahtumassa. He perustelevat visuaalisen suunnittelun kieliopin samankaltaisuutta kielellisen kieliopin kanssa sillä, että molemmissa rakenteet ohjaavat tulkin-toja ja siten sosiaalista kanssakäymistä (Kress & van Leeuwen 2006: 2). Lisäksi he kertovat Hallidayn kehittämän systeemifunktionaalisen kieliopin semioottisten näkökulmien vaikuttaneen visuaalisen suunnittelun kielioppinsa luontiin (Kress & van Leeuwen 2006: vii). Vakuutena teorioiden keskinäiselle tutkimukselliselle toimivuudelle pidän sitä, että mm. Immonen (2014) on hyödyntänyt SF-kielioppiteoriaa yhdessä visuaalisen suunnittelun kieliopin kanssa tutkiessaan merkityksen muodostumista television uutisteksteissä sanan ja kuvan välillä.

3.4.1 Sommittelu

Visuaalisen suunnittelun kieliopissa sommittelu tai kompositio (*composition*) käsittelee sitä, miten visuaaliset elementit liittyvät toisiinsa luodessaan merkityskokonaisuuksia. Kyse on siis siitä, että elementtien asettelun ajatellaan paljastavan uutta tietoa elementeistä itsestään ja niiden välisistä suhteista. (Kress & van Leeuwen 2006: 76.) Sommitteluanalyysin kautta voidaan arvioida sitä, miten lukijan katsetta ja ajatusta ohjataan visuaalisin keinoin elementistä toiseen, ja minkälainen elementtien välinen suhde halutaan välittää lukijalle. Analysoidessani integroitua tekstiä, jossa on kielellistä ja kuvallista tekstiä tutkin niitä nimenomaan spatiaalisen eli avaruudellisen sommittelun keinoin, jota hyödynnetään silloin, kun tutkittavat elementit ovat spatiaalisesti yhtäaikaista (Kress & van Leeuwen 2006: 177). Spatiaalisen sommitteluanalyysin keinoin esim. mainoksen integroidusta tekstistä voidaan löytää asetteluratkaisuja, joiden tarkoitus on johtaa lukijan käsityksiä siitä, mikä on integroidussa tekstissä kaikkein

oleellisinta (esim. kuvallinen vai kielellinen teksti), mikä on integroidussa tekstissä lähtötilanne ja tavoite, mitä lukija voi saada ja mitä vaihtoehtoja hänellä on hallussaan (Kress & van Leeuwen 2006: 178).

Kress ja van Leeuwen (2006: 178) huomauttavat, että visuaaliset integroidut tekstit kantavat mukanaan kulttuurisia merkityksiä ja näin ollen analyysissa tulee huomioida integroidun tekstin syntymäympäristön kulttuurikentän vaikutukset tekstiin. Kulttuurinen ja kielellinen konteksti vaikuttaa myös sommittelusta nouseviin tulkitoihin ja merkityksiin mm. siten että kulttuuri- ja kieliympäristön kirjoitussuunta vaikuttaa myös integroitujen tekstien horisontaaliseen tilaan ja luentaan, koska kielellisen tekstin lailla kuvallisia tekstejä luetaan tavallisesti tietyssä peräkkäisessä järjestyksessä esim. englannissa vasemmalta oikealle, arabiassa oikealta vasemmalle. Lukussuunnalla on merkitystä siksi, että sen myötä esim. englanninkielinen integroitu teksti voi viestiä mm. mikä on oletettua ja mikä uutta sen mukaan, mikä elementti on sijoitettu integroidussa tekstissä vasemmalle ja mikä oikealle. (Kress & van Leeuwen 2006: 181.) Lukusuunta liittyykin olennaisesti sommitteluanalyysin ytimistä ensimmäiseen kolmesta toisiinsa kietoutuvasta järjestelmästä. Ensimmäinen järjestelmä koskee informaatioarvoa, ja käsittää analyysin horisontaalisesta ja vertikaalisesta linjasta mutta myös keskuksesta ja reunasta. Vertikaalista linjaa koskevien sommitteluvaihtojen nähdään koskevan ideaali- ja reaalimaailman seikkoja siten, että ylhäällä oleva on ideaalia, ja alhaalla oleva todellisuutta (Kress & van Leeuwen 2006: 186). Luonnollisesti vertikaalinen ja horisontaalinen akseli yhdistyvät ja muodostavat länsimaiselle kulttuuripiirille tutun risti-kuvion, jonka myötä informaatio-arvoa voidaan analysoida vielä pidemmältä hyödyntäen lisäksi ristin keskuksen merkitystä *keskisyyden (salience)* viestimisessä (Kress & van Leeuwen 2006: 197). Keskisyys onkin toisen systeemin fokus, ja sen analyysillä voidaan selvittää elementtien välistä hierarkiaa; mikä elementti kuvataan olennaisempaan tai arvokkaampaan kuin muut. Keskisyyttä arvioidaan elementtien kokoa, tarkkuutta, kontrastia, sijaintia mutta myös visuaalista rytmiä tarkastelemalla. (Kress & van Leeuwen 2006: 201–202.)

Kolmantena systeeminä sommittelututkimuksessa tutkitaan kehystystä (*framing*), minkä myötä saadaan selville, kuvataanko elementit toisiinsa liittyneinä vaiko

toisistaan eristäytyneinä ja kuinka voimallisesti elementit erotellaan toisistaan kehystyksen myötä. Vahva kehystys lisää elementtien välistä etäisyyttä, heikko kehystys puolestaan yhtenäisyyttä ja kuvaa elementit pikemminkin yhtenä yksikkönä. Elementtien välistä yhteyttä voidaan Kressin ja van Leeuwenin mukaan (2006: 204) ilmaista vektorein, kuvatuin elementein tai abstraktein graafisin elementein, mutta myös visuaalisin riimein (esim. samankaltaisten värien tai kuvioiden käytöllä) tai piirroksessa tai suunnittelussa tapahtuvien valinnoin.

Yllä mainittujen systemien analyysillä voidaan sommittelututkimuksessa selvittää, minkälaisia sanattomia ja viitteellisiä arvoja sekä asenteita lukijalle välitetään integroidusta tekstistä sekä sen merkityksistä.

3.5 Propaganda

Propagandan määrittely on näyttäytynyt tieteellisissä piireissä haastavana jopa siten, että on artikkeleja, jotka pyrkivät ainoastaan valaisemaan termin monisyisyyttä sekä selvittämään, onko sille mahdollista löytää systemaattista ja ristiriidatonta määritelmää (Tutui 2017). Propagandan voi määritellä siten, että kyseessä on ihminen tai ryhmä, joka pyrkii tietoisesti vaikuttamaan ihmisten asenteisiin, joko asenteita luoden tai muuttaen. Tämä tapahtuu eri kommunikaatioväylien kautta. Se ihminen tai ryhmä, joka harjoittaa tätä toimintaa, toimii propagandistina. (Tal & Gordon 2016: 182–187.) Tutui kuitenkin esittää (2017) tämän mallin ongelmallisena ratkaisuna, sillä hänen mukaansa Ellul (1965) kritisoi propagandan määritelmää pyrkimyksenä vaikuttaa kuulijaan, koska tällöinhän myös opettaja, pappi ja lähestulkoon jokainen keskustelija olisivat propagandisteja. Tutui (2017: 114) sanoo Ellulin (1965) kritisoineen pyrkimystä analysoida propagandaa psykologisesti, sillä tällöin propagandatoiminnan keskeiseksi muodostuu itse propagandisti, ja vasta propagandistin tunnistaessa pystyisi tunnistamaan propagandan.

Vaihtoehtona edeltävälle määritelmälle Tutui (2017: 115) tarjoaa Jowettin ja O'Donnellin (2012: 7) kuvausta propagandasta **tahallisena, systemaattisena**

yrityksenä muokata käsityksiä, manipuloida kognitiota ja suorana toimintana saavuttaa propagandan kohteessa responsi, joka edistäisi propagandistin tavoitetta. Tutuin (2017: 115) mukaan Jowett ja O'Donnell (2012: 7) edelleen määrittelevät propagandan tahallisenä siten, että se on suunniteltua, tarkoituksellista ja harkittua; ja systemaattista siten, että se on tarkkaa, menetelmällistä ja organisoitua. Tutui lisää (2017: 115) Jowettin ja O'Donnellin (2012: 8) määritelmässä korostuvan uskomus siitä, että propaganda muokkaa käsityksiä kielen ja kuvan keinoin, ja näin ollen propagandisti luottaa kulttuurisiin manereihin ja konteksteihin, joiden myötä merkityksiä ja tunteita voidaan välittää kohteelle.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Alussa aineisto koostui 98 tarrasta, jotka kerättiin ottamalla niistä kuva kännykän kameralla. Otannan metodina toimi harkinnanvaraisen otannan perusteet, ja erityisesti homogeeniseen otantaan pyrkivän otannan tapa, jossa osajoukko jakaa keskenään tietyn tutkimukselle olennaisen piirteen (Etikan 2016: 3). Koska tutkielmani tutkimuskysymykset ovat kiinnostuneita tarrojen kielestä ja visuaalisista elementeistä, osajoukon yhteiseksi vaatimukseksi määrittyi multimodaalisuuden toteutuminen, eli sekä kielellisen että kuvallisen tekstin sisältäminen. Tämä johti siihen, että tarrat, jotka joko sisälsivät ainoastaan kielellistä tekstiä tai ainoastaan kuvan, eivät tulleet valituiksi. Taherdoostin mukaan (2016: 23) Malhotra ja Birks (2006) ovat määritelleet harkinnanvaraisen otannan hyödyiksi sen helppokäyttöisyyden ja tehokkuuden, sekä heikkouksiksi subjektiivisuuden lisäksi yleistämättömyyden. Nämä piirteet lienevät sopivan tutkielmani muun metodologian kanssa yhteen, sillä subjektiivisuus ja yleistämättömyys kuuluvat yksinä piirteinä myös laadullisen tapaustutkimuksen piiriin, koska tutkielman tarkoituksena ei ole tuottaa karkeasti yleistettävissä olevaa tietoa, vaan katsaus valikoidusta tapauksesta, kuten myöhemmin tässä luvussa tulen tarkemmin kertomaan.

Myöhemmässä vaiheessa tutkielman aineisto rajautui alkuperäisestä 98 tarrasta 45 tarraan. Rajaus tapahtui siten, että jätin käsiteltävän aineiston ulkopuolelle rikkinäiset, käsin kirjoitetut ja muun kuin suomenkieliset tarrat sekä tarrat, jotka tulkitsin sisällön perusteella pikemminkin mainoksiksi esim. yhtyeille tai festivaaleille. Rikkinäiset tarrat rajautuivat sillä perusteella pois, jos niiden tekstiä ja/tai kuvaa ei voinut suurimmaksi osaksi tulkita ja että rikkinäisyys koski riittävän suurta alaa tarrasta, jotta kontekstivihjeetkään eivät voineet täydentää puuttuvaa osaa. Käsin kirjoitetut tarrat rajautuivat pois siitä syystä, että löytämäni käsin kirjoitetut tarrat sisälsivät ainoastaan kielellistä tekstiä, jolloin erityisesti kuvan rakennetta analysoiva multimodaalinen lähestymistapa lienee toimimaton. Rajasin myös ulos suuren määrän englanninkielisiä -, mutta myös ruotsin- ja saksankielisiä tarroja, koska arvelin aineiston sisäisen

monikielisyyden tekevän kielten piirteiden keskinäisestä analysoinnista haastavaa. Rajaus tapahtui kuitenkin vain, mikäli tarran iskulause-jakso oli pelkästään muulla kielellä – tästä syystä lopulliseen aineistoon valikoitui tarroja, joissa yhteystiedot-jakso oli englanniksi (koska tämän osan kielellistä merkitystä en analysoinut), sekä tarroja, joissa oli suomenkielisen iskulauseen lisäksi muunkielinen jakso (jätin kuitenkin muunkielisen jakson analysoimatta). Viimeisenä rajauksenkohteena olivat tarrat, jotka olivat propagandan sijasta pikemminkin mainontaa (esim. bändi-, tai festivaalimainokset), sillä halusin rajata tutkielmani koskemaan ainoastaan tarroja, joiden voidaan nähdä täyttävän propagandan määritelmä. Kaiken kaikkiaan rajaukset perustuivat edustavuuden kriteeriin sekä tutkimuskysymyksiin vastaamisen vaatimuksesta, minkä myötä kävi ilmeiseksi, että aineiston tulisi koostua aukottomista, multimodaalisuutta hyödyntävistä, lähes täysin suomenkielisestä ja aatteellisesta tai arvollisesta aineksesta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tutkielmassani hyödyntämä laadullisen tutkimuksen metodi pyrkii yleistettävyyden sijasta kuvaamaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkimuskohdetta syvällisesti, ja tästä syystä sitä usein hyödynnetään esitutkimusvaiheissa, ja niissä tapauksissa, kun ilmiöstä ei ole vielä tietoa, teorioita tai tutkimusta (Kananen 2014: 18–19). Tästä syystä arvelin laadullisen tutkimusotteen osoittautuvan toimivaksi tässä tutkielmassa, sillä propagandatarroja aineistona ei ole vielä tietääkseni huomioitu suomen kielen tutkimuksessa, tai ylipäätään kielentutkimuksessa, ja näin laadullinen tutkimus voisi valottaa niitä aineistona myös myöhempiä tutkimuksia ajatellen. Pidän laadullisia metodeja toimivana tässä tutkielmassa myös siitä syystä, että laadullisten metodien tulokset syntyvät kuvailun ja tulkinnan myötä, mikä lienee sopivan semiootiikkaa sivuvaan tutkielmaan (Gillham 2000: 10).

Tapaustutkimus yhtenä metodina soveltuu laadullisen tutkimusotteen seura-laiseksi, koska sekin ensisijaisesti pyrkii tuottamaan yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa tarkasteltavan tapauksen sisäisistä prosesseista, lainalaisuuksista ja mekanismeista kuitenkin siten, että jonkinasteinen yleistettävyyys ja siirrettävyys säilyy (JYU-Menetelmäpolkuja humanisteille 2015). Tämän lisäksi soveltuvuutta lienee tukevan se, että valikoitu aineisto vastannee tapaustutkimuksen vaatimuksia siitä, että aineiston täytyy

joko olla poikkeuksellinen, ainutkertainen tai havainnollinen joko ilmiön uutuuden tai muun esimerkillisyyden vuoksi (Raine & Aarnos 2018: ei sivunumeroa, "*Mihin tapauksella tai tapauksilla pystyy vastaamaan?*"). Uskon tämän vaatimuksen täyttyvän siitä syystä, että aineistoksi analyysia varten muotoutui laaja valikoima eri aihealueisia ja erinäisiä ideologioita edustavia tarroja, jotka valottavat ja konkretisoivat multimodaalisen tarra-aineiston sisäistä vaihtelevuutta tämän tutkielman kontekstissa.

Suurin osa tarroista kerättiin ulkotiloista erilaisilta pinnoilta esim. liikennevalotolpista, katuvalotolpista, roska-astioista, liikennemerkeistä mutta osa kerättiin sisätiloista esim. julkisista wc-tiloista. Maantieteellisesti tarrat kerättiin pääasiassa Jyväskylästä, mutta osa tarroista kerättiin Helsingistä, Tampereelta, Pieksämäeltä, Joensuusta, Kouvolaan ja Kotkasta. Tutkielman aineisto kerättiin aikavälillä 13.5.2020–13.4.2021. Aineistonkeruun aikataulu määrittyi tutkielman kehittymisen mukaan siten, että tutkielmaidean synnyttyä ryhdyin jo keräämään aineistoa, koska odotin saturoivan aineiston keruun vievän aikaa. Arvioni aineistonkeruun pitkästä kestosta johtui kahdesta syystä: ensinnäkin siitä, että valmista aineistoa ei ollut, vaan joutuisin keräämään sen itse, ja toiseksi siitä syystä, että aineiston keruu tapahtuisi fyysisesti (vrt. internetin hakutoiminnon hyödyntäminen) ja olisi riippuvainen myös sattumasta, löytäisinkö edes tarroja niitä etsiessäni.

Ennen analyysia siirsin tarrat tietokoneelleni kansioihin sen mukaan, kuuluivatko tarrat lopulliseen aineistooni vai eivät. Sitten nimesin tarrat siten, että ensin on päivämäärä, sitten lyhennelmä kielellisestä (kielellisen tekstin puuttuessa kuvallisesta) sisällöstä ja viimeisenä lyhenne kuvaussijainnista. Analyysivaiheessani tarkastelin ensin koko 45 tarran aineistoa pyrkien löytämään tarrojen kielellisistä jaksoista todennäköisiä ja valinnanvaraisia rakennejaksoja, jotka tunnistin niiden esiintyvyyden perusteella, minkä jälkeen loin hahmotelman järjestyksestä, jossa nämä jaksot olisivat. Kolmannessa vaiheessa tarkastelin tarrojen sommittelua ja sen merkityksiä merkityksenmuodostuksen kannalta.

5 ANALYYSI

Koska tutkimuskysymykseni ja niitä koskeva analyysi perustuu kahteen eri teoriapohjaan, tulen erottelemaan analyysikohdat sitä vastaavan teoreettisen viitekehyksen mukaisesti. Tämän johdosta analyysin ensimmäinen ja toinen osa, jotka käsittelevät tarrojen kielellisiä ja visuaalisia rakennejaksoja sekä perustuvat rakennepotentiaaaliteoriaan, on esitelty peräkkäin teorian mukaisesti. Analyysin kolmantena ja viimeisenä osana oleva analyysi pohjautuu visuaalisen suunnittelun kieliopin ajatuksiin sommittelusta, ja näin ollen on eroteltu edellisestä analyysistä oman teoriapohjansa vuoksi.

Havainnollistan joitakin havaintoja ja tapauksia kielellisen kuvauksen ohella liitteillä analysoimistani tapauksista. Liiteosiosta löytyvät liitteiden lisäksi näytteiden nimet, kuvauspäivämäärät ja -sijainnit. Valitsin liitteisiin päätyvät tapausnäytteet sen perusteella, auttaako niiden näkeminen mielestäni hahmottamista huomattavasti ja havainnollistavatko ne analyysia merkittävästi. Tämän vuoksi liitteiden hyödyntämisellä on korostunut rooli analyysin sommitteluosiossa, koska mielestäni on perusteltua hyödyntää liitteiden mahdollistamaa havainnollistamista ensisijaisesti visuaalisten elementtien analyysissa eikä kielen analyysissa, koska kielellisen tekstin elementtien kuvaaminen sanallisesti lienee helpompaa kuin visuaalisten elementtien kuvaaminen sanallisesti. Näin ollen valitsin liitteet ensisijaisesti sommitteluanalyysin tarpeiden mukaan. Mikäli kuitenkin jokin tapaus oli tarkasteltuna sommitteluanalyysin lisäksi rakennejaksoanalyysissa, merkitsin liitteen myös rakennejaksoanalyysiin.

5.1 Todennäköiset rakennejaksot

Tämän ja seuraavan vastaavan tason alaotsikon alla (5.2) tulen esittelemään aineiston todennäköiset ja valinnaiset rakennejaksot sekä kielelliset ja semanttiset piirteet, joiden perusteella ne voi tunnistaa. Analyysi perustuu rakennepotentiaaaliteoriaan.

Analyysi alkoi siten, että tutustuessani yksityiskohtaisemmin aineistoon pyrin havaitsemaan tapausten välillä olevia yhtäläisyyksiä rakennejaksoissa vertailemalla tapauksia toisiinsa. Vertailllessani tapauksia pyrin tunnistamaan esim. tarrojen rakenteiden välisiä kielellisiä tai semanttisia yhtäläisyyksiä, tai samankaltaisia funktioita, joiden arvelin mahdollisesti viittaavan yhtäläisiin rakennejaksoihin ja edelleen semanttisiin yhtäläisyyksiin. Havaittuani useassa tarrassa esiintyvän elementin, jossa oli ylläesiteltyjä merkkejä yhtäläisestä rakennejaksosta, analysoin sitä tarkemmin seuraavien alalukujen mukaisesti.

5.11 Iskulause-jakso

Käydessäni läpi aineistoa havaitsin huomattavan yleiseksi rakennejakson, joka esiintyi muutamaa tarraa lukuun ottamatta koko aineistossa. Nimitin analysoidessani tätä rakennejaksoa iskulause-jaksoksi. Iskulause-nimitys syntyi siitä, että tämä lause tai lauseke muodostaa usein nähdäkseni yksin tai yhdessä kuvan kanssa tarran merkityksen. Iskulause siis voi tiivistää tai selventää tarran sanoman. Tämä selonteko-funktio lieneekin iskulause-jakson funktio tarran genressä. Muodoltaan iskulause-jakso näyttäytyi aineistossa tiiviinä ja painokkaana, sillä lähes kaikissa iskulause-jakson sisältävissä tarroissa iskulause oli vain yhden päälauseen tai lausekkeen kokoinen: *Kala ei ole kasvis* (liite 3), *Roskat roskeen*. Semanttisesti ja prototyypillisesti iskulauseosiossa näkyi kannatuksen osoitus. Suurimmassa osassa aineiston tarroja iskulauseosion kannatus-merkitys näkyi arvottavana luonnehdintana ja kuvauksena *jokin on jotain/jokinlainen*, tai negaatiolla *jokin ei ole jotain*, tai *jokin toimii jotenkin*. Esimerkkienkin perusteella lienee selvää, että kopulalause esiintyi hallitsevissa määrin aineistossa. Mielienkiintoista kuitenkin on, että esimerkeissäkin kuvauksen merkitys ja sanasto ohjannevat lukijan tulkintaa siten, että tämänhetkinen iskulauseessa kuvattu tilanne vaikuttaa suotuisalta tai epäsuotuisalta: *Turkistarhaus on Suomen häpeä*, *Väkivalta ei ole harrastus*, *Fasismi vaarantaa vapautesi*. Edellisissä näytteissä voimakkaan kielteiset affektiiviset sanavalinnat niin predikaatiivissa ja subjekteissa *häpeä*, *väkivalta* (viitattaessa suoje-lukoirakoulutukseen) kuin predikaateissa *vaarantaa* ohjannevat tulkintoja

nimenomaan negatiivista luentaa kohden ja näin ollen lienevät herättävän lukijassa kielteisiä tuntemuksia ja tulkintoja kuvattuja toiminnan sekä ideologian aloja kohtaan esim. turkistarhaus tai fasismi. Harvinaisemmassa tapauksessa kannatuskuvausta *jokin on jotain* tai *jokin toimii jotenkin* hyödynnettiin organisaation kuvaamisessa, jolloin pystyttiin ilmaisemaan organisaation arvoja ja kannatuskohteita: *Olemme väkivallaton verkosto* (liite 6) tai *Taistelemme uuden itsenäisyyden puolesta!* (liite 11).

Muita kannatuksen ilmaustapoja olivat yks.2:lle ja mon.2:lle osoitetut imperatiivimuodot, joilla organisaatio antoi toimintaohjeita kannattamiensa arvojen mukaisesti: *419 Mieti vielä, Murskatkaa homojen etujärjestöt* (liite 10). Suoran käskymuodon lisäksi tarroista löytyi myös ainakin yksi implisiittinen käsky, joka sijaitsi eksistentiaalilauseessa: *Afrinista Helsinkiin, fasistit helvettiin*. Toinen harvinainen kannatuksenilmaustapa oli kiteytyneen kiitos-lausuman hyödyntäminen *Kiitos 1985–2015* (liite 7), jolla yhdessä delfiini-kuvan ja tarran sijaintikonteksti Tampereen perusteella tulkinnanvaraisesti viitattiin positiivisesti ja kannattaen joko päätökseen sulkea Särkänniemen delfinaario tai kiitoksena delfiinien työlle kyseisenä aikana Särkänniemellä.

5.12 Kuva-jakso

Tyypillisesti Hasanin rakennepotentiaalmallin ei ole nähty käsittävän kuvallisia tekstejä tai jaksoja. Tutkielman vahvasti multimodaalisen aineiston vuoksi pidin kuitenkin perusteltuna soveltaa teoriaa käsittämään myös ne jaksot, jotka eivät ole kielellisiä, mutta joiden viestintätehtävät kuuluvat olennaisena osana genren toimintaan. Nähdäkseni tarrojen sisältämät kuvat toimivat yhteistyössä erityisesti iskulause-jakson kanssa merkityksenmuodostamisessa. Tämä yhteistyö on joidenkin tarrojen kohdalla niin voimallisesti molemmista osapuolista riippuvaista, että ilman toista osapuolta toinen ei riitä välittämään tarran merkitystä. Esimerkiksi *Burger King tukee kärsimystä* -tarrassa iskulause ei tarkenna, onko kyse työntekijöiden tai hyötyeläinten olosuhteista. Tällöin valokuva häkissä kuolleesta kanasta täydentää sekä ohjaa lukijan tulkintaa tarkentumaan nimenomaan eläinten olosuhteisiin. Samaten pelkkä kuollut

kana häkissänsä ei riitä yhdistämään kuvaa kritisoituun kontekstiin – kyse on nimenomaan tästä tietyistä pikaruokaketjusta, jonka toiminta aiheuttaa eläimille kärsimystä.

Selvittäessäni kuva-jakson yleisyyttä tarroissa määrittelin sen tarkoittamaan mitä tahansa kuvituskuvaa ja/tai symbolia, jotka merkitsivät jotakin ei-kielellisin keinoin. Näin ollen esim. rajaukset eivät ole kuva-jaksoon kuuluvia. Aineistoni kohdalla kuva-jakso esiintyi yhtä tarraa lukuun ottamatta jokaisessa tarrassa.

5.2 Valinnaiset rakennejaksot

5.21 Yhteystiedot-jakso

Yli puolet aineistoni tarroista sisälsi valinnaisena jaksoneu yhteystiedot-jakson, jolla tarkoitan tarran sisältämää rakennejaksoa, jonka funktiona on tarjota lukijalle mahdollisuus ottaa yhteyttä tarran laittaneeseen järjestöön. Näin ollen yhteystiedot-jakso nimensä mukaisesti sisältää yhteydenottoon vaadittavia tietoja tarran laittaneesta organisaatiosta. Aineistossani yhteystiedot-jakso ilmeni organisaation nimenä tai nettisivujen osoitteena, joskus myös molempina esim. *Oikeutta eläimille ja KehoeBeAHero.com* tai *www.huumeet.fi* ja *YAD Youth Against Drugs*. Lisäksi ainakin yhdessä tarrassa yhteystieto-jaksona oli edellisten sijasta organisaation logo.

5.22 Lisätiedot-jakso

Lisätiedot-jakso esiintyi vain parissa tarrassa. Sen funktioksi tulkitsin iskulause-jaksoa täydentävän tiedon tarjoamisen niissä tapauksissa, kun iskulause yksinään ei riitä. Kannabiksen laillistamista tukevassa tarrassa (liite 8), jonka iskulauseeksi nimitin *Kannata dekriminialisointia* lisätiedoksi tulkitsin *Keräys päättyy 1.11.2019*. Toinen tarra, joka pyrki parantamaan pikaruokaravintolaketju-Subwayn kanojen tilannetta, sisälsi iskulauseen *MIKE KEHOE OLE SANKARI KANOILLE*. Tässä tarrassa lisätietojakso

sisälsi Subwayn logon sekä kanagrafiikan, joista tippui verta. Lisäksi Subwayn slogan *eat fresh* (suom. *syö tuoretta*) oli muutettu *eat cruelty* (suom. *syö julmuutta*). Tulkitsin nämä siten, että oleellisen, iskulause-jaksoa täydentävän tiedon funktio toteutuu molempien kohdalla, sillä kannabiksen dekriminointiin pyrkivää aloitetta tukevassa tarrassa lienee hyvin oleellista tiedottaa aloitteen äänienkeräysaikataulusta, ja toisaalta Subwayta kritisoivassa tarrassa pelkkä Mike Kehoe nimenä ei liene olevan riittävän tunnettu jokaiselle, jotta se yksinään riittäisi viestimään kritisoinnin kohteesta, ja siksi Subwayn oman logon ja sloganin lisääminen sekä variointi negatiiviseen sävyyn lienevät ohjaavan lukijan tulkintoja tarran suunnittelijan tarkoittamalla tavalla.

5.3 Rakennejaksojen järjestys

Rakennejaksojen keskinäinen järjestys vaihteli huomattavasti. Yleensä kuitenkin iskulause-jakso oli keskisimmällä paikalla kaikista rakennejaksoista ja usein myös kirjoitettu isommilla tai vahvemmillä kirjaimilla. Mikäli lisätiedot-jakso esiintyi, se sijoittui iskulause-jakson lähelle, molemmissa tapauksissa aivan iskulause-jakson alle niin että lukujärjestyksessä se tulisi seuraavana. Viimeisenä yhteystiedot-jakso sijoittui usein vähemmän keskiseen paikkaan kuin iskulause-jakso tai sitä seuraava lisätiedot-jakso. Tyypillisesti tämä konkretisoitui siten, että iskulause-jakson ollessa noin keskilinjassa tarrassa yhteystiedot-jakso sijoittuisi todennäköisesti tarran vasempaan tai oikeaan alakulmaan. Pyöreissä tarroissa yhteystiedot-jakso sijoittui joskus myös yläreunaan tai muualle tarran reunamille, kuitenkin siten että sen asettelu seurasi tarran pyöreää linjaa, jolloin katseen täytyi kiertää tarran reunamaa, kun taas iskulause-jakso oli asetettu tarran keskelle helposti luettavaksi.

Kuva-jakson sijaintia jaksojen välisessä järjestyksessä on huomattavasti haastavampi arvioida kuin kielellisten jaksojen sijaintia, sillä kuva-jaksojen sijainnissa oli aineiston sisällä reilusti vaihtelua ja lisäksi kuvat sijoittuivat usein päällekkäin iskulause-jakson kanssa, jolloin herää kysymys siitä, että kumpi lasketaan järjestyksessä ensimmäiseksi. Yli puolessa aineiston tarroja kuva-jakso sijoitettiin noin keskelle

tarraa, tyypillisesti iskulause-jakson taustaksi. Lopuissa poikkeavista järjestyksistä suurin osa kuvista oli keskipisteen ja oikean reunan välissä, eli vasenta sijoitusta suosittiin harvoin. Näin ollen näyttää siltä, että kuva-jakso kuulune lisätiedot-jakson kanssa lähelle iskulause-jaksoa; kenties jopa lisätiedot-jaksoon verrattuna vielä lähemmäs iskulause-jaksoa, sillä kuva-jakso oli usein iskulause-jakson taustalla ja ensisijaisesti yhdessä iskulause-jakson kanssa rakensivat tarran merkityksen.

5.4 Sommittelu

Seuraavaksi analysoin visuaalisen suunnittelun kieliopin valossa koko aineiston laajuisia sommittelun lainalaisuuksia ja niiden merkityksiä tarrojen viestin muodostumisessa. Kressin ja van Leeuwenin (2006: 177) visuaalisen suunnittelun kielioppi keskittyy sommittelussa kolmeen toisiinsa liittyvään järjestelmään: informaatioarvojärjestelmään (asettelu horisontaalisesti ja vertikaalisesti, ja näin viestitetyt merkitykset mm. uutuudesta, ideaalisuudesta, ydinseikoista), keskisyysjärjestelmään (asettelu edustalle, taustalle, elementtien koko, kontrasti, tarkkuus; rakentaa elementtienvälistä hierarkiaa), kehystysjärjestelmään (kehystyskeinojen olemassaolo tai puute, niiden tapo osoittaa kuulumista tai kuulumattomuutta yhdistämällä tai erottamalla elementtejä toisistaan).

5.4.1 Vasen-oikea

Horisontaalinen akseli, ja sen välittämät viestit jo tiedetystä ja uudesta, vaikutti korostuvan aineistossa erityisesti niissä tarroissa, jotka ovat suorakaiteen muotoisia ja ovat aseteltu siten että ovat ns. pitkällä kyljellään. Erikoinen piirre oli, että tämän muotoisista tarroista suuri osa käsitteli eläinten oikeuksia. Näissä tarroissa esim. *Unissani olen vapaa* -tarhakettutarrassa (liite 1), *#Häkitön Kotka* -kanatarrassa ja *Enöff is enöff!* -sikatarrassa (liite 2) eläimet olivat aseteltuina siten, että niiden päät ja kehot olivat suuntautuneina tai sommiteltuja oikealle. *Unissani olen vapaa* -tarrassa kettu on siirtymässä

vasemman laidan pimeästä häkistä oikealle valoisan vehreälle niitylle. #Häkitön Kotka -tarrassa vasen reuna on täynnä pelkistettyä, mustaa ruutukuviota, jonka voi nähdä esittävän häkin verkkokuva, kun taas kanat on sijoitettu oikeaan reunaan häkkikuviosta erilleen. *Enöff is enöff!* -tarrassa näkyy tarhassa olevan sian pää, jonka kärsä osoittaa oikealle ja edelleen oikealla puolella olevaan tekstiin *Enöff is enöff!*, jonka tulkitsein olevan tarran iskulause. Visuaalisen sommittelun kieliopin mukaan (2006: 181) näissä jokaisessa tarrassa eläimen lähtötilanteen olosuhteet, eli ketun ja kanan kohdalla häkki ja sian kohdalla karsina, ovat jo tunnettuja, yleisesti hyväksyttäviä tietoja. Tarrat esittävät uudeksi, ongelmalliseksi ja väittelyn kohteena olevaksi seikaksi eläinten olojen muutoksen. Kettu- ja kanatarrassa tämä uusi, kiistelty asia on tarhaketun siirtymä luontoon ja vapautus. Sika-tarrassa puolestaan ei olla edistytty aivan yhtä paljon olojen parantamisessa, sillä tarra antaa ymmärtää, että uusi, väittelykohteena oleva seikka onkin itse iskulause: *Enöff is enöff!*, eli *Enough is enough* (suom. *Nyt saa riittää*).

Aineistosta löytyi myös tarroja, jotka eivät vaikuttaneet noudattavan vastaavaa sommittelua. *Kala ei ole kasvis* -tarrassa (liite 3) iskulause on sijoitettu vasempaan yläreunaan ja ahvenen kuva on aseteltu siten, että kalan pää on vasemmalla ja pyrstö oikealla. Tässä tarrassa iskulause *kala ei ole kasvis* olisi siten jo tunnettua, yleisesti hyväksyttyä tietoa ja kalan suunta ei vaikuta noudattavan yllä olevien esimerkkien kaltaista ajatusta eläimestä liikkumassa huonoista oloista kohti parempaa. Tämänkaltaisen tarra onkin poikkeuksellinen aineistoon suorakulmaisia tarroja tarkastellessa, sillä suurin osa aineistosta sisältää tarroja, jotka noudattavat kettu- ja sikatarran menettelyä siitä, että olennainen tieto (eli yleensä ainakin iskulause sekä kuvitus) ohjaa katsetta oikealle eikä vasemmalle.

5.4.2 Alas-ylös

Aineistoa tarkastellessa vertikaalinen akseli vaikutti muistuttavan horisontaalista siten että sen merkitys korostui erityisesti niissä suorakaiteenmuotoisissa tarroissa, jotka ns. seisoivat lyhyellä sivullaan. Näiden tarrojen aiheissa oli lisäksi enemmän

vaihtelua kuin horisontaalista akselia voimakkaasti hyödyntävissä tarroissa. Aineistossa oli myös vaihtelua siinä, minkä ne asettivat ideaaliksi ja minkä todelliseksi. *Canada Goose* -tarra (liite 4) sisältää kolme tekstikenttää, jotka kaikki näen kuuluvan saman iskulauseen piiriin. Tekstikentät ovat ylhäältä alaspäin seuraavassa järjestyksessä: *Tällä eläimellä on kaksi vaihtoehtoa: A Pure jalka irti, B Canada Goose. Tällä eläimellä viitataan tarrassa noin keskellä A-kohdan vasemmalla puolella olevaan kojoottiin, joka on jalastaan kiinni loukussa. Tarrassa kaikkein eniten ideaalina esitetään se fakta, että kojootilla on vaihtoehtoja. Kun lukija kuitenkin jatkaa lukemista, hän huomaa seuraavaksi ideaaleimman asian olevan kojootin mahdollisuus purra jalkansa irti, ja viimeisenä (ja sommittelun mukaisesti) todennäköisenä vaihtoehdon päätyä *Canada Goose* -vaateyhtiön takkien hupunreunukseksi.*

Toisessa tarrassa (liite 5), jonka iskulauseeksi ja nimeksi tunnistin *Taistele kansamme puolesta* kuvataan yläreunasta alkaen n. $\frac{3}{4}$ tarran pituuden verran piirrettyjä vaaleatukkaisia ihmisiä seisomassa rivissä auringon paisteessa luonnon edustalla. Kuva on rajattu vertikaalisesti ylhäältä keskeltä siten, että ihmiset ovat vasemmalla puolella ja rajan oikealla puolella on vähävärisemmin kuvattuna kohotettuja nyrkkejä. Kuvan alapuolella on iskulause *Taistele kansamme puolesta*, josta *taistele* on alleviivattuna. Toisin kuin *Canada Goose* -tarrassa, tässä tarrassa iskulause on asemoitu reaali-maailmaksi, ja toimintaohjeeksi, jonka kautta voidaan saavuttaa yllä oleva kuvassa visualisoitu ideaali (Kress & van Leeuwen 2006: 187).

5.4.3 Keskus-marginaali

Visuaalisen suunnittelun kieliopissa (Kress & van Leeuwen 2006: 196) keskusosa nähdään ydinelementtinä, jota kaikki muut elementit palvelevat ja josta ne ovat myös riippuvaisia. Kress ja van Leeuwen (2006: 194) lisäksi esittävät, että keskuksen painottaminen on harvinaista nykyisessä länsimaalaisessa kuvataiteessa, sillä tyypillisesti kuvissa hyödynnetään ylös-alas - ja vasen-oikea vastakohtaisuuksia. Selitykseksi he ehdottavat sitä, että kenties ajatus selkeästä, muita elementtejä tärkeämmästä keskuksesta ei ole enää ajankohtainen monilla nyky-yhteiskunnan alueilla (Kress & van

Leeuwen 2006: 197). Analysoidessani aineistoani havaitsin, että aineistoni tarrat vaikuttavat noudattavan yllä esitettyä polarisoivaa menetelmää, jossa keskusta ei juuri-kaan painoteta viestin välittämisessä. Löysin kuitenkin tarroja, joissa keskuksen hyödyntäminen näkyi.

Kautta linjan pyöreät tarrat sisälsivät lähes poikkeuksetta aina keskuskuvan ja selkeän marginaalin. Tämä näkyi esim. siten että *tällä kertaa äänestän eu* -iskulauseissa tarrassa iskulause ja EU-lippu sijoittuivat keskelle tarraa, kun taas muu tarra oli 'tyhjä' sinistä pohjaväriä. Toisissa pyöreissä tarroissa keskus ja marginaali eroteltiin rajausvalinnoilla esim. värimuutoksin, joita käsittelen myöhemmin kehystys-alaotsikon alla. Erityisesti pyöreiden tarrojen sisältämä valinta suosia keskus-keskeistä viestintää voi liittyä pyöreiden muotojen mahdollistamaan asteittaiseen eroon keskuksen ja marginaalin välillä, eli pyöreät tarrat sallivat helpommin hienovaraisen keskuksen hyödyntämisen (Kress & van Leeuwen 2006: 196).

Pyöreiden tarrojen lisäksi keskustan korostumista näkyi kuitenkin myös suorakaiteen ja epäsäännöllisen muotoisissa tarroissa, joskin harvinaisempana. Suorakaiteen muotoisissa tarroissa keskusta oli joissakin tarroissa jopa korostuneempi ja painokkaampi kuin pyöreissä tarroissa. Näissä tarroissa oli esimerkiksi sijoitettu organisaation logo, kuvituskuva ja iskulause kaikki päällekkäin keskustaan esim. tarrassa *Olemme väkivallaton verkosto* (liite 6), jossa on tulkintani mukaan tyylielty tiimalasikuvio (organisaation logo), kyyhkynen oksa nokassaan ja iskulause *Olemme väkivallaton verkosto*. Tässä tarrassa keskustan ja reunan välinen raja vaikuttaa huomattavan jyrkältä verrattuna pyöreän tarran jakoon, mikä lienee ainakin osittain johtuvan ylläesitellystä teoriasta pyöreän tarran kyvystä hienovaraiseen liukumaan keskukselta reunoille. Uskon kuitenkin, että vaikuttava tekijä on myös esimerkin tarrassa näkyvä valinta keskittää ja pinota kuvitusta sekä jaksoja päällekkäin, jolloin tarran keskusta näyttää erityisen kiireiseltä verrattuna tyhjiin reunoihin.

5.4.4 Keskisyys

Keskisyysjärjestelmän tarkastelu valottaa yllä esiteltyjen elementtien olennaisuutta ja sen kautta voidaan selvittää, esitetäänkö esim. jo tiedetty tai uusi, tai ideaali tai reaalia maailma huomionarvoisimpana osana kokonaisuutta (Kress & van Leeuwen 2006: 201). Suuressa osassa tarroja keskiseksi elementiksi on sijoitettu kuva, joka tyypillisesti erottuu voimakkain, jopa kontrastisin värein ympäröivästä aineksesta, esim. *Kiitos-tarran* (liite 7) valkoinen delfiini kerää huomion mustan reunuksen sisältä, ja *Natseja vastaan* -tarrassa huomion kerää valkoisesta taustasta erottuva mustareunainen, paksurajainen nyrkki, joka iskee Pohjoismaisen vastarintaliikkeen vihreän symbolin murskaksi. Kulttuurisesti tunnistettavien symboleiden keskisyys, jonka myös Kress ja van Leeuwen (2006: 202) toteavat yleiseksi, näkyy myös muissakin tarroissa esim. saatekaarilippu, kyyhkynen, hakaristi, kannabis-lehti, anarkistien A-kirjain, pääkallo ja huumeruiskut. Nämä symbolit lienevät tulleen sommitelluiksi keskisinä siitä syystä, että ne kulttuurisen tunnistettavuutensa (ja kenties provokaationsa) takia auttavat ihmisiä tekemään nopeita tulkintoja tarrojen kontekstista ja kiinnostumaan sisällöstä.

Joissakin tarroissa on kuitenkin sommiteltu keskiseksi iskulause tai sen osa. *Jeesaa! Älä kiusaa* -iskulauseisessa ja nimisessä tarrassa kielto *älä* on aseteltu keskelle tarraa ja on lisäksi kirjoitettu noin kaksi kertaa suuremmalla fontilla muuhun iskulauseeseen nähden. Samankaltaista negatiivista keskusta on käytetty *Turkistarhaus on Suomen häpeä* -tarrassa, jossa tarran keskustassa oleva punainen kettu ja sen alla, jälleen monta kertaa muuhun iskulauseeseen nähden suuremmalla valkoisella fontilla kirjoitettu, *häpeä* erottuvat kirkkaasti mustasta taustasta. Kenties kieltomuoto *älä* ja negatiivisen affektiivinen sana *häpeä* on valittu keskisiksi samasta syystä kuin symbolit: ne havahduttavat lukijan, sillä lukija lienee sosiaalistuneen vuorovaikutustilanteissa siten, että viestit kielloista ja häpeästä kantavat oleellista palautetta siitä, miten kuuluisi toimia.

Useimmiten keskisin jakso, eli yleensä kuvat, oli sijoitettu keskipisteen alapuolelle esim. *Enöff is enöff!* (liite 2), *Unissani olen vapaa* (liite 1), *Väkivalta ei ole harrastus*. Näin ollen keskiseksi seikaksi osoittautui eläinten tämänhetkinen todellisuus.

Huomionarvoista on, että suuressa osassa tarroja keskiseksi määritelty elementti oli tyypillisesti keskipisteen alapuolella tai keskellä, mutta muutamassa luonteeltaan poliittisemmassa tarrassa keskinen kuva olikin sijoitettu keskilinjan yläpuolelle esim. *Taistele kansamme puolesta* (liite 5), *Kannata dekriminialisointia* (liite 8). Näissä tarroissa ydinasiaksi viestitään ideaali, jota tavoitellaan, oli kyse sitten uusnatsismin edustamisesta sekä tukemisesta tunnustettavan retoriikan ja kuvaston myötä tai kannabiksen laillistamisen tukemisesta. Tämä ero eläinoikeus-tarrojen ja poliittisten tarrojen välillä voisi johtua juuri tarrojen eroista poliittisuudessa, mutta myös tarrojen pyrkimyksistä vaikuttaa. Koska eläinoikeustarrat pyrkivät luomaan muutoksen epäkohtiin, ne halunnevat esitellä tämän hetken reaalimaailman ongelmia toisin kuin poliittiseen toimintaan yllyttävät tarrat, jotka pyrkivät hahmottelemaan aatteelle tai arvopohjalle ideaalia maailmaa ja sen kautta myymään sanomaa lukijalle.

Vasen-oikea-akselilla suurin osa keskisistä kuvista oli oikealla esim. *Taistelevan antifasismien puolesta* tai *Antifasismi, feminismi, autonomia* (liite 9). Visuaalisen kieliopin mukaisesti tämä valinta kertoo, että keskiseksi esitetään kuvan visualisoima uusi elementti; näissä tapauksissa esim. aktiivinen toiminta antifasismissa tai sen henkilöitymä organisaation symbolin muodossa.

5.4.5 Kehystys

Aineistossa kehystyksen rooli korostui pyöreissä tarroissa, joissa usein hyödynnettiin rajaa aivan äärimmäisen reunan ja kuvakeskuksen välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esim. yhteystieto-rakennelma tuli erotetuksi varsinaisesta iskulauseesta, minkä voisi nähdä viittaavan siihen, että organisaatio haluaa esittää itsensä erillisenä iskulauseestaan, kenties tarkoituksenaan esittää iskulauseensa faktana arvopohjaisen väitteen sijasta. Toisaalta joissain tapauksissa iskulause sekä yhteystiedot oli sijoitettu kehystyksen myötä kuvasisällöstä erikseen esim. *Murskatkaa homojen etujärjestöt* -tarrassa (liite 10) kyseinen iskulause ja yhteystiedot-jakso oli sijoitettu reunalle, kun taas keskustassa oli sateenkaarilippu ja sen päällä punainen raksi. Tässä tapauksessa

organisaatio vaikuttaa sitoutuvan iskulauseen ohjeeseensa, ja erottavansa itsensä kuvatasta sisällöstä.

Muita visuaalisia yhteenkuuluvaisuuden ilmaisukeinoja tarroissa olivat esimerkiksi viivat, joilla ohjataan lukijan katsetta elementistä toiseen (Kress & van Leeuwen 2006: 204). Näin esimerkiksi häkissä huutavan kanan repliikki *Mitä helvettiä ihan oikeesti?!* sidotaan juuri kanan sanomaksi, eikä yleiseksi persoonattomaksi huudahdukseksi. Toinen esimerkki on Elokapina-organisaation käyttämä tiimalasi-symboli, joka aineistossa usein asemoitiin iskulauseen taustalle siten, että tiimalasin yläreuna täyttää tarran yläreunan ja tiimalasin alareuna alareunan. Näin katse kuljetetaan läpi tarran edes takaisin tiiviisti, tehokkaasti ja aina palaten keskuksen iskulauseeseen *Kapinoid elämän puolesta*. Näin iskulauseen toimintaohjeeseen yhdistetään organisaatio, mutta myös symbolin merkitys; reagointiaika kapinaan on vain rajallinen, näin ollen on parempi reagoida heti kuin myöhemmin.

Osa aineiston tarroja ei kuitenkaan noudattanut täsmällisesti yhteenkuuluvuuden periaatteita. Eräs näistä tarroista oli *Taistelemme uuden itsenäisyyden puolesta!* -iskulauseinen tarra (liite 11), jossa tarran tausta koostuu seitsemästä erilaisesta valokuvasta, joissa harjoitellaan kamppailulajeja ja retkeillään. Jokainen näistä kuvista on erotettu toisistaan suhteellisen paksulla mustalla rajalla, jolloin muutoin kollaasimainen tausta vaikuttaakin jäävän erinäisiksi kuviksi ja siten myös pirstaloituneeksi kokonaisuudeksi. Visuaalisen sommittelun kieliopin mukaan kuvien välinen yhteenkuuluvuus jää sommittelu-tasolla heikoksi rajauksen puolesta, vaikka yhtäläiset aihepiirit ja värimaailmat kylläkin luovat kuvien välille ns. visuaalisia riimejä ja siten osaltaan rakentavat yhteenkuuluvuutta.

6 LOPUKSI

Tässä tutkielmassa hahmottelin tapaustutkimuksena propagandatarra-aineiston genren rakenteellisia lainalaisuuksia. Tarkasteluni keskittyi yhtäältä kielellisten ja visuaalisten rakennejaksojen tunnistamiseen ja määrittelyyn, sekä jaksojen keskinäisen järjestyksen tunnistamiseen; toisaalta myös tarrojen kuvallisen ja visuaalisen rakenteen kuvailuun sekä sen analysointiin merkityksen kannalta.

Analyysini paljasti aineiston ja siten tapauksien sisäisiä todennäköisiä rakenteita erityisesti kielen ja visuaalisten rakennejaksojen osalta. Hyvin todennäköisiä, ja siten genren kannalta mahdollisesti miltei välttämättömiä rakennejaksoja olivat iskulause- ja kuvajaksot, jotka esiintyivät lähes kaikissa aineiston tarroissa. Valinnaisiksi rakennejaksoiksi tunnistin yhteystiedot- ja lisätiedot-jaksot, joista yhteystiedot-jakso sijaitsi yli puolessa tarroista, kun taas lisätiedot-jakso oli selkeästi harvinaisempi esiintyen vain parissa tarrassa. Tyypilliseksi rakennejaksojen väliseksi järjestykseksi hahmottui seuraava: iskulause-jakso keskisimmällä paikalla, tyypillisesti kuva-jakson yhteydessä, seuraavaksi keskisimmällä paikalla lisätiedot-jakso ja viimeisenä yhteystiedot-jakso. Tapauksensisäistä vaihtelua esiintyi kuitenkin järjestyksessä huomattavasti, ja multimodaalinen aineisto haastoikin rakennepotentiaalteoriaa, joka oli alun perin suunniteltu kuvaamaan ei-kuvaa sisältäviä genrejä. Tästä huolimatta teoreettinen viitekehys toimi osuvasti rakennejaksojen erittelyssä ja tunnistamisessa, minkä myötä tutkielmassa voisi päätyä päätelmään siitä, että propagandatarrat muodostavat todennäköisesti keskenään genren.

Aineiston visuaalisen rakenteen eli sommittelun analyysi osoitti aineiston pääsääntöisesti noudattavan visuaalisen sommittelun kieliopin ehdotuksia sommittelun lainalaisuuksista länsimaisessa kulttuurissa. Tarrojen aihepiirien välillä oli vaihtelevuutta sommittelussa siten, että tietyissä aihepiireissä oli havaittavissa toistuvia sommitteluratkaisuja esim. eläinoikeustarrat esittivät olennaisimpana ja totuudellisena sekä jo tiedettynä seikkana eläinten huonot olot. Aiheeltaan poliittisemmissä tarroissa taasen keskisimpänä esitettiin tavoiteltu ideaali, joka usein esitettiin kuvallisessa

muodossa ja jonka saavuttamisen keinoksi esitettiin todelliseksi asemoitu käskymuotoinen iskulause. Tämä voisi kuvata tarrojen erilaisia viestintästrategioita ja pyrkimyksiä; eläinoikeustarrat pyrkivät luomaan muutoksen nykyhetkeen, siksi ne esittivät eläinten nykyhetken olojen ongelmallisuuden: poliittiset tarrat pyrkivät myymään käsityksensä ideaalista maailmasta, siksi ne viestiessään keskittyvät ensisijaisesti siihen ja toissijaisesti ohjeisiin tai käskyihin sen saavuttamisesta. Usein eläinoikeustarroissa ideaalina esitettiin iskulause, joka sisälsi inhimillistävästä sanastoa, jonka myötä eläimellä saattoi tietoisuus unien tai vaihtoehtojen pohtimisen muodossa. Tyypillisesti tämä inhimillistäminen asetettiin kontrastiin eläinten reaali maailman olojen kanssa, kenties pyrkimyksenä, että vastakkainasettelun muodostama kontrasti tekee tarran viestistä retorisesti vaikuttavamman.

Analyysini osoitti, että tarrojen muoto vaikutti hyödynnettyihin sommittelun keinoihin esim. ns. makaava suorakaide johti yleensä horisontaalisen akselin korostamiseen, seisova suorakaide puolestaan johti vertikaalisen akselin korostamiseen, kun taas pyöreissä tarroissa keskus ja rajausta olivat yleensä voimakkaampia. Nämä havainnot eivät olleet suoranaisesti tutkimuskysymyksieni tarkasteltavissa, mutta analysoidessa aineistoa nämä havainnot kävivät riittävän yleisiksi ja siten maininnanarvoisiksi. Pyöreiden tarrojen keskustan suosiminen johti siihen, että pyöreät tarrat usein esittivät yhden elementin, usein esim. kulttuurisesti merkittävän symbolin tai iskulauseen affektiivisimman osan muita tärkeämpänä. Tulkitsin tämän yhtäältä tarkoittavan sitä, että tarrat hyödyntävät tunnettuja symboleja ja affektiivisiä ilmauksia kiinnostuksenherättäjinä muuta tarraa kohtaan, mutta toisaalta myös sitä, että tarran vaikutuskeinot olivat rajoitetummat rakentuessaan yhden merkittävän elementin varaan. Pyöreät tarrat lisäksi sisälsivät muita tarroja useammin kehystyksen ja rajauksen hyödyntämistä, mikä johtuneen pyöreän muodon sallimasta asteittaisesta siirtymästä keskustasta reunoille ja siitä heräävästä tarpeesta erotella elementtejä luettavuuden johdosta kimppuihin. Huomattavaa on, että tämä tapa erottaa yhteystiedot-jakso iskulauseesta tai sisällöstä johti tulkintaan, että organisaatio pyrkii esittämään iskulauseensa totuutena, eikä organisaation mielipiteenä tai väitteenä. Joissakin tarroissa

tämä taas vaikutti organisaation tietoiselta valinnalta ottaa etäisyyttä joko iskulauseeseensa tai sen sisältöön, tai sen kuvaamaan asiaan.

Tutkielmani ollessa laadullinen tapaustutkimus ja otteen ollessa tulkintamäärän takia subjektiivinen tutkielman tuloksiin tulee osoittaa asiankuuluvaa kriittisyyttä. Subjektiivisuus koski analyysin tulkintoja sommittelusta ja sen vaikutuksista merkityksenmuodostukseen, mutta myös tarrojen lukuprosessia ja sitä seuraavaa rakennejaksojen tunnistamista sekä analysointia, eli myös rakennejaksoja koskevat päätelmät ja nimitykset ovat syntyneet subjektiivisen analysoinnin tuloksena ja kuuluvat näin ollen asiaankuuluvan kriittisen ajattelun kohteeksi.

Toinen olennainen huomioitava seikka on se, että aineisto kerättiin monista eri kaupungeista, joten sen ei voi sanoa refleктоivan minkään tietyn kaupungin tarroja. Tämän lisäksi tarrojen kerääminen reittien varrelta ja siten reittitottumukset väistämättä johtivat siihen, että on luultavaa, että aineistoon nähden uusia tarroja jäi monessa kaupungissa aineiston ulkopuolelle ja tutkimatta. Keräämisen yhteydessä hyödynnetyllä harinnanvaraisen otannan menetelmällä lienee myös oma vaikutuksensa siihen, minkälaisia tuloksia tapauksista nousi, sillä harkinnanvarainen otanta on luonnostaan subjektiivisuuteen ja yleistämättömyyteen taipuvainen otantatapa. On myös luultavaa, että tämän jälkeisessä aineistonrajaustilanteessa aineiston ulkopuolelle jäi esim. rikkinäisiä tarroja, jotka ehjinä ja analysoitavina olisivat voineet vaikuttaa lopulliseen analyysivaiheeseen merkittävästi.

Näiden esiteltyjen syiden vuoksi tutkielman tuloksien voi nähdä kehittyneen suhteellisen subjektiivisesti ja ensisijaisesti refleктоivan vain aineistosta tapauksiksi muodostuneita tarroja, vaikkakin tapaustutkimuksen metodiin kuuluvasti voi pitää mahdollisena, että tässä aineistossa havaitut lainalaisuudet olisivat todennäköisiä myös muissa propagandatarroja koskevissa aineistoissa, ainakin suomalaisessa kontekstissa. Lisäksi olennaista on huomata, että tutkielmassa hyödynnetty rakenne- ja sommittelukeskiset viitekehykset ovat vain yksiä aloja genren- ja tekstintutkimuksesta, ja pelkistävät genren- ja tekstin suhteellisen mekaanisiksi yksiköiksi sekä kokonaisuuksiksi. Näin ollen tämän tutkielman hyödyntämättä jättämät genreteoriat

voisivat esim. haastaa tämän tutkielman havaintoja, mutta myös omalta osaltaan selvittää arvokasta tietoa propagandatarrojen mahdollisesta genrestä.

Tämä tutkielma on pyrkinyt luomaan katsauksen propagandatarrojen genren kielelliseen ja kuvalliseen rakenteeseen, ja siten hahmotellut suuntaviivoja propagandatarrojen genren tunnistamista ja määrittelyä varten. Tutkielman tarkoituksena oli tarjota yksittäinen näkökulma, jonka pohjalta propagandatarroja voitaisiin tutkia esim. suomalaisessa ja kielitieteellisessä kontekstissa laajamuotoisemmin ja monipuolisemmin. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka propagandatarroja ei ole tiettävästi tutkittu, niin on kuitenkin olemassa myös SF-teoriataustaisia multimodaalisuutta tarkastelevia tutkimuksia, jotka keskittyvät multimodaalisiin genreihin esim. painettuihin lehtimainoksiin, jotka voidaan nähdä muodoltaan ja genreltään läheisiksi propagandatarrojen kanssa. Näissä tutkimuksissa on mm. havaittu kielellisten ja visuaalisten elementtien sommittelun olevan täynnä harkittuja valintoja, joiden tarkoituksena on luoda eri elementeistä toisiaan tukeva sopusointuisa kokonaisuus, joka luo tuotteesta myönteisen kuvan mahdollisille asiakkaille (Nugroho 2009). Vaikka tässä tutkielmassa en tarkastellut erityisesti elementtien suhteita toisiinsa, vastaavanlainen pyrkimys vahvistaa tarran sanomaa multimodaalisin keinoin, esim. sommittelemalla iskulauseen affektiivisin osa keskiseksi, viittaa samankaltaiseen strategiaan propagandatarran kontekstissa; eli multimodaalisuutta hyödynnetään, jotta markkinoitava asia, oli kyse sitten mainosten kohdalla tuotteesta tai propagandatarrojen kohdalla arvosta tai ideologiasta, voitaisiin esittää lukijalle juuri suunnitellun kaltaisessa, mainostajaa tai organisaatiota hyödyttävässä valossa.

Tutkimusaukon korjaamisen lisäksi propagandatarrojen tutkimus on mielestäni perusteltua niiden yleisyyden ja teoreettisten vaikuttamismahdollisuuksien vuoksi. Mikäli näitä tarroja pidetään ideologisina mainoksina, jotka vaikuttavat esiintyvän yleisinä julkisissa tiloissa ja katukuvassa, niiden potentiaali ja tavat vaikuttaa ohikulkijoihinsa lienevät tutkimuksen arvoisia. Lisäksi propagandatarrojen ideologioiden ja viestien sensuroimattomuus lienee mahdollistavan tarroissa vihapuheen tai muun vähemmistöihin kohdistuvaan väkivaltaan yllyttämisen, minkä vuoksi lienee vielä tärkeitä, että tarroja tutkittaisiin tieteellisessä kontekstissa. Yksiä

tutkimusnäkökulmia voisi olla juuri tarrojen tai niiden aihepiirien määrän tutkiminen, jotta niiden mahdollisesta genren sisäisestä vaihtelusta voitaisiin saada lisätietoa. Toinen vaihtoehto voisi olla linguistic landscape-pohjainen tutkimus, joka voisi vastata tarrojen näkyvyyden kysymyksiin ja lisäksi tarrojen monikielisyyden tuomiin haasteisiin sekä mahdollisuuksiin. Myös korpustutkimus tarroista voisi paljastaa tarroille tyypillisiä tai ominaisia piirteitä ilmauksissa ja sanastossa, ja siten kartuttaa tietoa tarrojen kielen toiminnoista.

LÄHTEET

- Aerts, Diedrik, Broekaert, Jan, Gabora, Liane & Sozzo, Sandro 2016: Generalizing Prototype Theory: A Formal Quantum Framework. – *Frontiers in Psychology* 7. – <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.00418/full> 9.3.2020.
- Al-Momani, Hussam, Jaradat, Abdullah Ahmand, Bani-Khair Baker, Mohammad Jamil, Alshaboul, Yousef Mohammad Khaled 2017: Bumper Stickers in Jordan: A Structural Analysis. – *Advances in Language and Literary Studies* 8 (4) s. 91–96.
- Bateman, John 2017: The place of systemic functional linguistics as a linguistic theory in the twenty-first century. – Tom Bartlett & Gerard O’Grady (toim.), *The Routledge Handbook of Systemic Functional Linguistics* s.11–26. London: Routledge.
- Ellul, Jacques 1965: Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. Mainittu teoksessa Tutui, Viorel 2017: Some Reflections Concerning the Problem of Defining Propaganda. – *Argumentum: Journal of the Seminar of Discursive Logic, Argumentation Theory and Rhetoric* 15 (2) s. 110–125. Iași: AXIS Academic Foundation Press.
- Etikan, Ilker 2016: Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. – *American Journal of Theoretical and Applied Statistics* 5 (1) s. 1–4.
- Gardeström, Elin 2017: Propaganda as Marketing. – *Journal of Historical Research in Marketing* 10 (4) s. 478–493.
- Gillham, Bill 2000: *Case Study Research Methods*. London; New York: Continuum.
- Halliday, M. A. K & Hasan, Ruqaiya 1985: *Language, context and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Victoria: Deakin University.
- Hasan, Ruqaiya 1984: Nursery tale as a genre. Mainittu teoksessa Anna Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (2006) (toim.), *Genre – Tekstilaji* s. 48–49. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012: Genre – monitieteinen näkökulma. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi : Tekstilajitutkimuksen Käsikirja* s. 17–47. Helsinki: Gaudeamus.
- Immonen, Leena 2014: Merkityksen muodostuminen television uutisteksteissä: sanan ja kuvan rinnasteisuus ja alisteisuus. – *Puhe ja kieli* 33 (4) s. 153–176.
- Jowett, Garth & O’Donnell, Victoria 2012: Propaganda and Persuasion. Mainittu teoksessa Tutui, Viorel 2017: Some Reflections Concerning the Problem of Defining Propaganda. – *Argumentum: Journal of the Seminar of Discursive Logic, Argumentation Theory and Rhetoric* 15, 2 s. 110–125. Iași: AXIS Academic Foundation Press.
- JYU – Menetelmäpolkuja humanisteille 2015: Tapaustutkimus. – Tutkimusstrategiat. – <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus> 25.2.2020.
- Kananen, Jorma 2014: *Laadullinen Tutkimus Opinnäytetyönä: Miten Kirjoitan Kvalitatiivisen Opinnäytetyön Vaihe Vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Konstanz, Dale 2017: Stuck on Siam: The Semiotics of Pop Culture Stickers and Sticker Art in Thailand. – *The International Journal of New Media, Technology and the Arts* 12 (3) s. 1–11. – <https://egscholar.com/bookstore/works/stuck-on-siam> 23.4.2021.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo 2006: *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London & New York: Routledge.
- Kress, Gunther 2010: *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London; New York: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Malhotra, Naresh & Birks, David 2006: Marketing Research: An Applied Approach. Mainittu teoksessa Taherdoost, Hamed 2016: Sampling Methods in Research Methodology; How to Choose a Sampling Technique for Research s. 23. – *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)* (5) s. 18–26.
- Mäntynen, Anna 2006: Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. – Anna Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – Tekstilaji* s. 42–71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Nugroho, Aylanda Dwi 2009: The Generic Structure of Print Advertisement of Elizabeth Arden's INTERVENE: A Multimodal Discourse Analysis. – *k@ta* 11 (1) s. 70–83.
- Raine, Valli & Aarnos, Eila 2018: *Ikkunoita Tutkimusmetodeihin: 1, Metodien Valinta Ja Aineistonkeruu : Virikkeitä Aloittelevalle Tutkijalle. 5., uudistettu painos*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: 6.2 Aineiston määrä ja tutkittavat. – *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. – https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html 2.5.2020.
- Shore, Susanna 2012: Systemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi : Tekstilajitutkimuksen Käsikirja* s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- Taherdoost, Hamed 2016: Sampling Methods in Research Methodology; How to Choose a Sampling Technique for Research. – *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)* (5) s. 18–26.
- Tal, Diana & Gordon, Avishag 2016: Jacques Ellul Revisited: 55 Years of Propaganda Study. – Daniel Gordon & Andreas Hess (toim.), *Society* 53 (2) s. 182–187.
- Taylor, John 2006: Prototype Semantics. – Keith Brown (toim.), *Encyclopedia of Language and Linguistics (Second Edition)* s. 238–240. Dunedin: University of Otago.
- Tutui, Viorel 2017: Some Reflections Concerning the Problem of Defining Propaganda. – *Argumentum: Journal of the Seminar of Discursive Logic, Argumentation Theory and Rhetoric* 15 (2) s. 110–125. Iași: AXIS Academic Foundation Press.

LIITTEET

Liite 1. *Unissani minä olen vapaa*. 9.6.2020. JKL.

Liite 2. *Enöff is enöff!* 9.6.2020. JKL.

Liite 3. *Kala ei ole kasvis*. 19.6.2020. KTA.

Liite 4. *Canada Goose*. 13.6.2020. JKL.

Liite 5. *Taistele kansamme puolesta*. 13.5.2020. JKL.

Liite 6. *Olemme väkivallaton verkosto*. 7.6.2020. JKL

Liite 7. Kiitos. 5.9.2020. TRE.

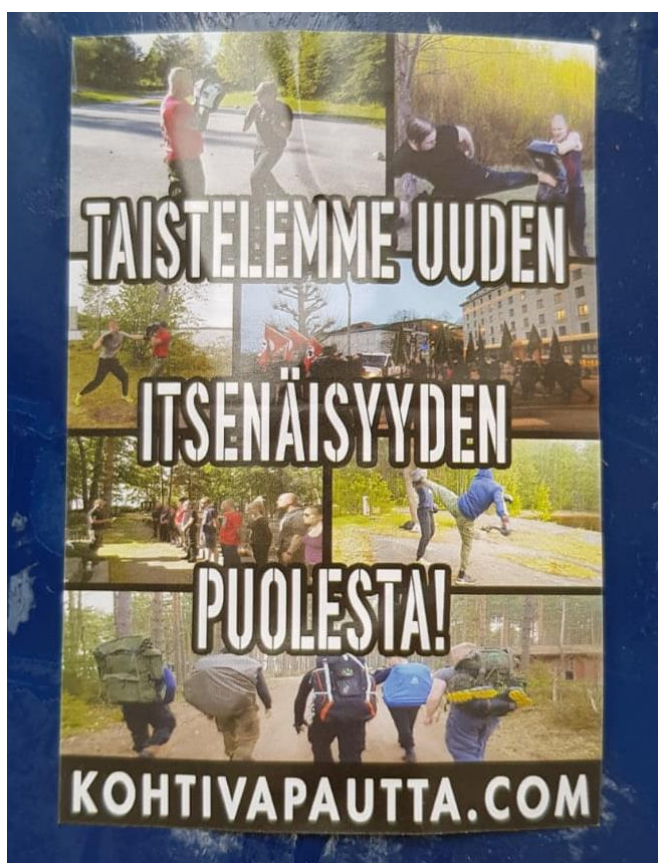
Liite 8. Kannata dekriminalisointia. 3.9.2020. TRE.

Liite 9. Antifasismi, feminismi, autonomia. 6.7.2020. JKL.

Liite 10. Murskatkaa homojen etujärjestöt. 4.6.2020. HKI.

Liite 11. *Taistelemme uuden itsenäisyyden puolesta!* 7.6.2020. JKL.